

CĂLINA TRIFAN

Să stați drepti ca pinii pe stâncă...

Geografia suedeză are pe harta poeziei universale contemporane reliefuri de mărimea întâi, atitudini supreme. Printre ele se profilează lirica unei femei care, trăind și murind departe de țara sa, i-a lăsat o moștenire neașteptată și inestimabilă, aproape nemeritată; dacă ne gândim că, în scurta și răvășita ei existență, n-a fost niciodată luată în seamă de critica suedeză... abia la câteva decenii de la moarte ea și-a ocupat locul printre marii lirici ai Suediei contemporane.

A.E. Baconsky

Numai moartea adâncește actele vieții. E cazul poetei Edith Södergran. Dacă judecăm după poezie, putem spune că a fost de o gingășie și de o inteligență ieșite din comun. În scurta ei viață (s-a născut în aprilie 1892 la Petersburg și a murit în luna iunie a lui 1923, la Raivola (azi Roșcino, Karelia), multe bariere i-au îngădit drumul – în primul rând, flagelul epocii, tuberculoza, apoi adăugându-se cele ale in-succeselor erotice, sociale, dar toate împreună au dat undă verde nevoii de a scrie, care avea să fie peste moarte triumfătoare. Dacă Katherine Mansfield ar fi întâlnit-o în goana ei după locuri mai calde și mai clemente sub soare, și-ar fi recunoscut în Edith sora de suflet, poezie și transcendent, într-atât datele lor corespund, căci amândouă sufereau nu doar de ftizie, dar și de aceeași dragoste exacerbată de oameni, viață și patimă pentru scris. Am impresia că aceste două femei, care au trăit și au scris în același timp și care mai aveau să și moară în același an, au fost parcă gemene despărțite în pruncie, care nu știau una de existența alteia, dar căroră Parcele le meniseră la naștere același destin vitreg. Împreună sau despărțite, nu îl vor putea ocoli și își vor da adevărata măsură... cu prețul tinereții și al vieții.

Talent precoce, Edith a început să scrie devreme. Aflându-se în pensionul Die Deutsche Hauptschule din Petersburg, scrie versuri concomitent în suedeză, germană, franceză și rusă. Pe fundalul tristeții, roasă de aceeași boală ca și tatăl ei, își depășește handicapul printr-o miraculoasă vitalitate creatoare cu efecte de cascadă. Cunoașterea mai multor limbi, dar și peregrinările în căutarea sănătății prin sanato-

rii îi permit să ia cunoștință de literaturile țărilor respective instantaneu și fără mediatori. Are cuprinderea și ritmul acelora care au zile puține de trăit. E conștientă de acest lucru, tuberculoza era incurabilă în acele timpuri. Într-un poem scrie: *Lovește, ciocan sclipitor, lovește.../ Dezgroapă-mi sufletul, ca să afle cuvinte necunoscute vreunei limbi („Caliciul durerii”).* Și le-a aflat. A tras foloase de pe urma bolii. Zic asta și mă gândesc că aș putea fi învinuită de cinism, dacă nu m-ar îndreptăți însăși opera poetei. Am apelat la acest argument, pentru că doar atunci când ești scos din joc, vezi ca-n palmă și devii observator de marcă precum a fost Edith: *Stau ca pe-un nor, mă îmbată fericirea,/ Roșu ard marginile norilor. E soare./ Soarele m-a sărutat. Nimic nu seamănă-n lume cu sărutul solar!/ Să trăiesc o vecie, ca martoră-a clipei acesteia?/ O, nu! Să mă nălț și mai sus pe dreptele raze/ mai aproape de soare!/ O, da, vreau să mă țin în pâzna luminii ca musca/ în chihlimbarul străvechi./ Nu voi fi scump giuvaier pentru posteritate,/ dar voi fi trăit în vatra închisă a fericirii./ Adio, cerc de lumină, cunună pe frunte-mi./ Ce vor ști ceilalți, privindu-te, ce vor ști ei? („Soarele”).* Vom ști mai puține despre chinurile bolii și ale dragostei, dar foarte multe despre o poezie și mai îndepărtată, în care ca într-un scrin se păstrează freamătul universului și al existenței dintr-o buclă a timpului viitor. În pofida rugămintilor și a invocarilor de genul: *Timp, apleacă-ți urechea la cântecul meu!*, vocea ei nu va avea ecou în timpul vieții. Volumele *Poezii* (1916), *Lira de septembrie* (1918), *Umbra viitorului* (1923), *Țara care nu e* (1925) aveau să treacă neobservate. Peste câteva decenii însă critica avea s-o proclame drept o stea de mărimea întâi. Poezia ei ca o bornă a marcat începuturile unei alte sensibilități în literatura nordică, a sensibilității moderne. O poezie existențială, dură și curajoasă ca epoca în care a trăit poeta: *Zilele toamnei sunt transparente/ pictate pe adâncul aurit al pădurii/ zilele toamnei surâd la toată lumea, // Atât de frumos e să dormi fără dorință,/ sătul de flori și obosit de verdeață/ cu o coroană de viță roșie pe creștet.../ degetele ei sunt neînduplecate și reci,/ în visele sale pretutindeni ea vede/ cum fulgii albi de zăpadă/ fără încetare cad.* O poezie care ne obligă și pe noi la salturi înalte.

Timpul i-a spulberat mormântul din grădina casei părintești, dar a avut grijă să-i ridice un paralelipiped din marmură pe stâncă unui lac: *Învățați-vă să stați drepti ca pinii pe stâncă ori pe ruguri de stâncă...*